

SØNDERBALLE & SØNDERBALLE STRAND

Den gamle købmandsgård

Gammel flintkølle og udgravet tom stenkiste

Jysk Lov

Sønderballes kanoner fra 1. Verdenskrig.

Historie

For at opnå en forståelse for landsbyens udseende, struktur og kultur det vigtigt at kende til landdistriktets historie.

Landsbyens navn kendes tilbage fra 1542. Den har oprindelig udgjort den sydlige del af bebyggelsen Diernæs, der har fået navn efter næsset, hvorpå nu Sønderballe ligger.

Mange fortidsminder indenfor Sønderballe landdistrikt vidner om, at området har været beboet langt tilbage i tiden. Således er der gjort fund af en stenalderboplads (15.000 – 1800 år f. Kr.) ved Gåsevig – der er fundet skraber og bor af flint, flintsegl, flintøkser, fiskehaledolk, flintflækker m.m., pålstav, en slags våbenøkse fra ældre bronzealder (1500 – 1300 år f. Kr.). Desuden er der fundet en boplads fra omkring Kristi fødsel i form af stolpehuller og stenbrolægninger fra mindst 3 huse, vikingetids boplads (År 800 – 1050) m.m. Haderslev Museums har endvidere udgravet en tom stenkiste fra enkeltgravskulturen (År 2800 – 2350 f. Kr.), tilbage i 1958 på Hans Ravns mark. (www.dkconline.dk., lokalitet i Sønderballe SB 246).

Sønderballe landdistrikt har været et udpræget bondesamfund, bestående af bønder, husmænd, daglejere og tyende. Det var de jordejende bønder, der dominerede det gamle landsbysamfund, der alt i alt har været selvfor-synende.

Jorden har været drevet i en slags fælleskab, der op gennem 1600-tallet gradvist gik i opløsning og for Sønderballes vedkommende mundede ud i udskiftningen i 1792, hvorved gårdenes jordtilliggende blev samlet til få, men større marker.

Ligesom det øvrige Sønderjylland har Sønderballes tilhørsforhold op gennem tiden haft en omtumlet tilværelse, men det til trods har Jyske Lov fra 1241 været grundlaget for retsudøvelsen i Sønderjylland helt frem til år 1900. Frem til 1920 udgjorde Sønderballe en selvstændig kommune med blandt andet egen skole og brandværn.

1. Verdenskrig

Fra 1. Verdenskrig ved vi, at der har været et kanonbatteri nord for Sønderballe og et kanonbatteri ved Sønderballe By. Nord for Sønderballe var der tale om et 4-kanoners batteri delt i to halvbatterier bag hver sin lave bakkekam ca. 300 meter nordøst for Sønderballegaard. De to halvbatterier har været forbundet med nogle siksak grave, og kommandostationen har været en relativt stor observationsbunker tæt foran venstre halvbatteri. Batteriet ved Sønderballe By bestod af to lette feltkanoner, ikke over 9 cm beliggende på bakkeskråningen umiddelbart øst for Sønderballegård. Batteriet var bemanded med hærens artillerister. Ved krigens begyndelse kom tropper og indkvarterede sig selv på Sønderballegaard (og andre gårde i Sønderballe). Der ligger stadig bunkers og batterianlæg begravet under mulden på marken bag Dundelum 49 – og det, der blandt andet vidner om disse krigsrester nu til dags, er, at kornet tørrer ud i pletter på marken, når der er vandmangel. Der var i øvrigt en tolder fra Kalvø, der gik Sønderballe Hoved rundt et par gange om ugen for at patruljere grænsen.

2. Verdenskrig

2. Verdenskrig forløb meget roligt i Sønderballe. Alle passede sit arbejde. Under 2. verdenskrig var det pålagt den enkelte gård at aflevere brændsel og korn, alt efter gårdens størrelse, til den danske stat. Mange af gårdene i Sønderballe skulle derudover imod betaling bespise de tyske soldater.

I løbet af maj måned 1941 tager den tyske krigsmarine en ubåds-lyttestation ved Gåsevig i brug. Lyttestationen oprettes antageligt på grund af Tysklands angreb på Sovjetunionen, som betød, at man i en periode ikke kunne bruge anlæggene længere mod øst. Der blev udlagt lyttekabler med hydrofoner i området fra Halk Hoved til et godt stykke ned i Als fjord. Anlægget blev etableret for at kunne kontrollere ubådenes støjniveau under prøve-sejlad. Lytteposten blev besluttet nedlagt d. 24. december 1941 – og den 22. januar 1942 er stationen rømmet, og kabler og bøger fjernet.

Johannes Meijers kort anno 1649.

Skolen i Sønderballe

Skolen i Sønderballe havde i sin tid adresse på Diernæsvej nr. 210. Skolebørnene kunne cykle eller gå til skole dengang, indtil skolen blev nedlagt i juni 1982. Frem til december 1999 bor skolens sidste lærerpar Ane og Eivind Stahl Pedersen fortsat på skolen, hvilket medfører, at skolelokalet fortsat er til rådighed for lokalsamfundet som forsamlingssted. Bygningen er i dag privat beboelse. Foruden børn fra Sønderballe, gik også fiskebørnene fra Kalvø i skolen. I 1924 gik der 52 børn på skolen.

I forlængelse af Tysklands nederlag i 1. verdenskrig blev der rundt omkring i sognene den 10. februar 1920 afholdt folkeafstemninger om, hvilket land befolkningen ønskede, de skulle være en del af. Sønderballe, som jo var en del af afstemningszone I, stemte med et stort flertal dansk.

Fra foråret 1920 blev der derfor undervist på dansk, og skolen blev en dansk skole. Lærer Hermansen blev ansat som den første danske lærer, og virkede som sådan frem til sin pensionering i 1956.

Børnene startede i Lille-skole, hvor de var mellem 7 og 9 år og fordelt på 3 klassetrin. I Store-skole var børnene mellem 10 og 14 år. Når læreren kom, rejste alle sig, og læreren sagde så, at man skulle sætte sig. Skolebørnene var De's med læreren og tog hatten af, når de mødte læreren.

Den danske kultur var stærk og blev prioriteret højt i skolen dengang, blandt andet var der undervisning i danske sange og salmer og Danmarks historie. Både Lille-skolen og Store-skolen var på sommertur til f.eks. sommerrestaurations Viktoriabad, E' Knapp, Tørning Mølle, Slesvig, Dannevirke, Rømmø eller København.

Den gamle skolebygning i Sønderballe som den ser ud i dag.

SØNDERBALLE HOVED

